

ЗМІСТОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОНЯТТЯ «ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ІНСТИТУТУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ»

**КВАНИЦЬКА Р.С., К.Е.Н., ДОЦЕНТ,
ДОКТОРАНТ УНІВЕРСИТЕТУ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ**

В статті проаналізовано існуючі теоретичні підходи до конкретизації суті понять «потенціал» та «процес формування потенціалу». А також надано авторське розуміння змістової характеристики процесу формування потенціалу інституту фінансового ринку.

In the article analyzes the existing theoretical approaches to the specification of essence of the concepts of "potential" and "process of forming potential". Also, given the author's understanding of the semantic characteristics of the process of forming potential institute of the financial market.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Економічний розвиток будь-якої країни залежить не лише від рівня розвитку реального сектору, а й великою мірою від ступеня розвитку як фінансового ринку країни загалом, так і окремих його інститутів. Адже саме фінансовий ринок створює умови для залучення та ефективного використання фінансових ресурсів суб'єктів господарювання, населення та держави, що, в свою чергу, уможливує обслуговування процесу суспільного відтворення в державі, формування та забезпечення фінансових відносин у всьому різноманітті їх проявів. Тому в системі відтворення вітчизняної економіки провідна роль відводиться розвитку інститутів фінансового ринку, а отже формуванню їх потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній та зарубіжній науковій літературі досить широко розглядаються питання, пов'язані із дослідженням теоретико-методологічних засад формування та використання потенціалу суб'єктів господарювання. Так, розгляду питань, пов'язаних із дослідженням сутності процесу формування потенціалу присвячені праці таких знаних дослідників, як: М. Альберт, Н. Касьянова, Н. Краснокутська, О. Маслак, М. Мескон, О. Олексюк, І. Рєпіна, А. Сабадирьова, О. Федонін, Ф. Хедоури та інших. Однак, питання формування потенціалу саме інститутів фінансового ринку на сьогодні залишаються не те, що дискусійними, а повністю не розглянутими, що зумовлює об'єктивну потребу

подальшого проведення теоретичних досліджень з даної проблематики.

Формулювання цілей статті. З огляду на вище зазначене, метою статті є аналіз існуючих теоретичних підходів до конкретизації суті поняття «процес формування потенціалу інституту фінансового ринку» із наданням авторського розуміння змістової характеристики даного процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансовий ринок є одним із провідних чинників реалізації державної політики, спрямованої на забезпечення високого рівня економічного зростання, поліпшення добробуту населення життєдіяльності суспільства, шляхом розподілу та перерозподілу тимчасово вільних фінансових ресурсів між різними верствами населення, окремими суб'єктами господарювання, стимулювання розвитку бізнесу, ділової та інвестиційної активності, стабілізації грошового обігу та прискорення оборотності фінансових ресурсів в державі.

Ринкове середовище, у якому на сьогодні функціонують інститути фінансового ринку, протягом останніх років істотно змінюється: постійно зростає ступінь його невизначеності, з'являються невраховані чинники ризику. Тому адаптація інститутів фінансового ринку до складного, динамічного та конкурентного ринкового середовища потребує творчого, науково обґрунтованого, нестандартного підходу до визначення реалій та потенціалу їх розвитку.

Варто зазначити, що окремим носієм потенціалу виступає й окремий інститут фінансового ринку. Конкретизуючи суть інституту саме фінансового ринку, відмітимо, що дефінування поняття «інститут фінансового ринку» як у зарубіжній, так і у вітчизняній економічній літературі є такими, що вкрай рідко зустрічаються.

Наразі тлумачення даного поняття нами було знайдено лише в монографії В.Л. Смагіна «Формування та розвиток фінансового ринку в умовах трансформаційної економіки», в якій автор зазначає, що «інститути фінансового ринку – це структури, що включають ринкових суб'єктів зі специфічними видами діяльності в їх взаємозв'язку та взаємодоповнюваності» [8, с.43]. Однак, розкриваючи суть інститутів фінансового ринку, В.Л. Смагін синонімізує їх з фінансовими інститутами, що на наш погляд, є помилковим, адже функціонування фінансового ринку забезпечується не лише цим, хоча

дуже функціонально важливим, видом інститутів.

Таке ж ототожнення інститутів фінансового ринку, без попереднього трактування змісту даного поняття, з фінансовими інститутами спостерігаємо і у В.І. Кравця, який стверджує, що «організаційно-інституційний аспект аналізу структури фінансового ринку, в нашому розумінні, повинен концентруватись на структуруванні фінансових інститутів в залежності від їх впливу на рух фінансових активів» [5, с.49] .

Вбачаючи в понятті «інститути фінансового ринку» ширший, аніж просто фінансові інститути, спектр складових самих інститутів, вважаємо за доцільне запропонувати авторське бачення трактування суті даного поняття в такий спосіб: інститути фінансового ринку - це учасники фінансового ринку, які своєю діяльністю створюють організаційно-регулятивні умови функціонування ринку та/або здійснюють купівлю-продаж фінансових ресурсів, надають фінансові послуги.

Перспективність діяльності будь-якого інституту залежить саме від ефективності формування його потенціалу, що розпочинається в момент створення даного інституту. Відповідно, формування достатнього потенціалу є метою кожного інституту фінансового ринку й передумовою його успішної, ефективної діяльності, основою стійкого розвитку та максимально результативного функціонування. Процес формування потенціалу вченими-економістами розглядається в таких узагальнених варіантах, як:

— перший варіант - процес ідентифікації та створення спектра підприємницьких можливостей, його структуризації та побудови певних організаційних форм задля стабільного розвитку та ефективного відтворення (О. С. Федонін, І. М. Репіна, О. І. Олексюк, Н. В.Касьянова, Д. В. Солоха, В. В. Морева, О.В. Белякова, О.Б. Балакай, О.С. Рогова, О.В. Арэф'єва, Т.В. Харчук);

— другий варіант - створення й організація системи ресурсів і компетенцій таким чином, щоб результат їхньої взаємодії був фактором успіху в досягненні стратегічних, тактичних і оперативних цілей діяльності підприємства (Н.С. Краснокутська, М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури);

— третій варіант - виявлення стратегічних можливостей, ресурсів і резервів потенціалу, здатних підвищити рівень конкурентоспроможності господарюючого суб'єкта (О.І. Маслак,

Л.А. Квятковська, О.О. Безручко);

— четвертий варіант - процес визначення та розуміння наявних та прихованих потенційних можливостей та ресурсного забезпечення, оцінки необхідності та достатності наявного потенціалу поставленим цілям та завданням і комплекс організаційно-інформативних заходів щодо створення управлінського та операційного зв'язків між структурними ланками, що необхідні для реалізації цілей та відповідають внутрішнім перетворенням (необхідне навчання, встановлення контактів і т.д) (П.В. Круш, М.О. Зеленська);

— п'ятий варіант - процес створення нового (або вдосконалення існуючого) носія таким чином, щоб властивості кожного з його окремих функціональних елементів забезпечували максимальне використання властивостей усіх інших елементів, а їх сукупність надавала нову властивість (створювати готову продукцію та реалізувати її як товар) підприємству, як цілісному об'єкту в умовах обмежень зовнішнього середовища (ринку, діючого законодавства, інфраструктури тощо) (Б.Є. Бачевський, І. В. Заблодська, О. О. Решетняк, О. В. Березін, О.Д. Плотник);

— шостий варіант - одним з напрямів забезпечення його конкурентоспроможності на ринку та механізмом реалізації його економічної стратегії і передбачає створення й організацію системи чинників господарської діяльності (економічні, організаційні, соціальні, інформаційні та інші аспекти, що здійснюють кількісний вплив на підсумковий показник щодо оцінки потенціалу) таким чином, щоб результат їхньої взаємодії досягав економічного ефекту та успіху у стратегічних, тактичних і оперативних цілях діяльності (О.В. Березін, Ю. В. Карпенко).

Представлені варіанти розуміння суті процесу формування потенціалу: по-перше, диференціюються як за об'єктами самого процесу формування потенціалу, так і за кінцевими потенційними перспективами; по-друге, в більшості випадків, не співпадають за об'єктами і результатами із авторськими тлумаченнями понять «потенціал», «потенціал підприємства» та «процес формування потенціалу».

З наведених визначень видно, що лише у двох варіантах (другому [6; 7] та четвертому [4]) визначення суті процесу формування потенціалу спостерігається логічне співпадання об'єктів тлумачення понять «потенціал» і «формування потенціалу». На наш погляд такі розбіжності є недопустимими. Адже, як можна розглядати при тлумаченні потенціалу

одні змістоутворюючі об'єкти, а при конкретизації процесу формування цього ж потенціалу, вже позиціонувати інші об'єкти? Аналогічна ситуація прослідковується в окресленні авторами у кінцевих потенційних перспектив, що подаються в їх авторських трактуваннях потенціалу та процесу його формування. Зазначимо, що в цьому аспекті лише у четвертому варіанті [4] авторська позиція трактувань двох досліджуваних понять повністю збігається. Також є не досить зрозумілою позиція О.В. Березіна, який у п'ятому варіанті у співавторстві з О.А. Плотник [2], посилаючись на тлумачення колективу авторів на чолі із Б.Є. Бачевського [3], акцентує увагу на одному визначенні потенціалу підприємства та процесу його формування. А вже у шостому варіанті О.В. Березін в співавторстві із Ю.В. Карпенко [3] презентує вже зовсім інший підхід до тлумачень досліджуваних категорій.

Враховуючи вищезазначене та виходячи із нашого авторського визначення понять «потенціал» та «потенціал інституту фінансового ринку», вважаємо логічно виправданим розглядати суть поняття «процес формування потенціалу», а отже і «процес потенціалу інституту фінансового ринку», саме у відповідності до даних нами трактувань потенціалу. Так, нами були виокремлені, як змістоутворюючі об'єкти потенціалу: можливості, ресурси, засоби та здатності, а потенційні результуючі перспективи окреслені певною метою чи здійсненням чого-небудь.

Тому, поняття формування потенціалу інституту фінансового ринку, на нашу думку, потрібно розглядати як процес виявлення та створення можливостей інституту фінансового ринку ефективною мобілізації певних ресурсів для досягнення поставленої мети чи здійснення чого-небудь за допомогою відповідних засобів та здатностей.

В даному визначенні процесу формування потенціалу інституту фінансового ринку нами, на відміну від багатьох дослідників кінцеві потенційні перспективи, окреслені узагальнено. Таку позицію нами обрано через те, що за словами «мета», «ціль», «здійснення чого-небудь» можуть бути деталізовані різноманітні і цілі, і завдання, які стосуються чи внутрішніх аспектів діяльності інституту фінансового ринку, чи зовнішніх перспектив його функціонування.

Відмітимо, що «наріжним каменем» процесу формування потенціалу інституту фінансового ринку виступає не тільки ресурсне забезпечення, а в більшій мірі створення можливостей ефективного

використання даних ресурсів. Саме вплив на формування можливостей, зміна стандартних операцій формують значний потенціал, що може мати великі позитивні ефекти, які можна буде поррахувати у матеріальній чи грошовій формі [4].

Висновки. Таким чином, проведене дослідження дозволяє розкрити змістові дефініції понять «потенціал» та «процес формування потенціалу» на порівняння об'єктів і кінцевих потенційних перспектив даних категорій, що наведені у їх авторських тлумаченнях. На основі узагальнення розглянутих вище підходів до визначення процесу формування потенціалу, доведено логічність виокремлення такого поняття як «процес формування потенціалу інституту фінансового ринку», яке уможливило проведення подальших досліджень щодо особливостей формування та ефективності використання окремих видів потенціалу інститутів фінансового ринку, в тому числі і інвестиційного, в сучасних умовах розвитку вітчизняної економіки.

Література

1. Бачевський Б. Є. Потенціал і розвиток підприємства: навч. посібник [Текст] / Б. Є. Бачевський, І. В. Заблудська, О. О. Решетняк. – К.: ЦУА, 2009. – 400 с.
2. Березін О.В. Економічний потенціал аграрних підприємств: механізми формування та розвитку: монографія [Текст] / О.В. Березін, О.Д. Плотник. – Полтава: ІнтерГрафіка, 2012. – 221 с.
3. Березін О. В. Теорія і практика забезпечення ефективного використання потенціалу торговельних підприємств: монографія [Текст] / О. В. Березін, Ю. В. Карпенко. – Полтава: ІнтерГрафіка, 2012. – 203 с.
4. Зеленська М.О. Підходи до формування та структуризації потенціалу підприємства [Електронний ресурс] / М.О. Зеленська //Економічний вісник Національного технічного університету України «КПІ». – 2011. - №2 (38). – Режим доступу: <http://economy.kpi.ua/ru/>
5. Кравець В.І. Інституційна структура фінансового ринку: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / Кравець Вячеслав Іванович. — К., 2011. — 215 с.
6. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посібник [Текст] / Н.С. Краснокутська. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 352 с.
7. Мескон М. Основи менеджмента / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М.: Дело, 1995. – 702 с.
8. Смагін В.Л. Формування та розвиток фінансового ринку в умовах трансформаційної економіки : монографія [Текст] / В. Л. Смагін. – К.: КНЕУ, 2008. – 232 с.